

Amsterdam, 6 december 2021

Geachte minister-president Rutte,

Aankomende week zal de *Summit for Democracy* plaatsvinden. Transparency International is verheugd met het initiatief van President Biden om een topconferentie te organiseren die in het teken staat van het bestrijden van autoritarisme, het aanpakken en bestrijden van corruptie en het bevorderen van de naleving van mensenrechten. De noodzaak voor het beter waarborgen van democratische waarden is urgent, ook in Nederland. Ook u wordt gevraagd namens Nederland een aantal *pledges* te doen om van deze Summit for Democracy een succes te maken.

Transparency International Nederland (TI-NL) is de Nederlandse afdeling van een wereldwijd opererende anti-corruptie beweging. Maar liefst zes miljard mensen leven in een land met ernstige corruptieproblemen. Dat werkt niet alleen armoede en instabiliteit, maar ook geweld en migratiestromen in de hand. Helaas speelt Nederland hierbij ook een rol.

Nederland heeft zich samen met alle lidstaten van de Verenigde Naties achter de Sustainable Development Goals (SDG's) geschaard. Sustainable Development Goal 16 stelt dat vrede, recht en betrouwbare instellingen essentieel zijn om de andere doelstellingen te behalen. TI-NL ziet de Summit for Democracy als een kans om hier werk van te maken en het vertrouwen in de Nederlandse democratie te herwinnen en onze rechtsstaat te versterken. Om dit te bewerkstelligen, is het van belang dat Nederland tijdens de Summit for Democracy realistische beloften doet. Wat ons betreft moeten daarbij enkele cruciale thema's centraal staan: stevige politieke integriteit, urgentie bij de aanpak van witwassen en buitenlandse omkoping en een betere klokkenluidersbescherming. Wij vragen u dan ook namens Nederland de volgende pledges in te brengen.

1. Politieke integriteit en het tegengaan van ondermijning

Vertrouwen in de politiek is een voorwaarde voor een sterke rechtsstaat en democratie. Na alle integriteitkwesties van het afgelopen jaar en de Toeslagenaffaire, moet dit een politieke prioriteit zijn. Politieke integriteit omvat tenminste de volgende punten: integriteit van politici op alle niveaus, een effectief lobbyregister en de aanpak van de "draaideur". Nederland liep volgens GRECO, de anti-corruptie waakhond van de Raad van Europa, op veel van deze thema's achter. In 2019 kwam de Eerste Kamer pas met een gedragscode, het jaar daaropvolgend de Tweede Kamer. Na de verkiezingen van afgelopen maart begon in de Tweede Kamer eindelijk een College van Onderzoek Integriteit. De praktijk moet nog uitwijzen of deze stappen toereikend zullen zijn. Met de gemeenteraadsverkiezingen en de Provinciale Statenverkiezingen in het vooruitzicht, is er een uitgelezen kans om te zorgen dat belangenverstrengeling, corruptie en vriendjespolitiek tot het verleden gaan behoren. Dit kan als volgt gerealiseerd worden:

- *Heldere gedragscodes met effectieve handhaving, alsmede een veilige meldcultuur, regelmatige trainingen, bewustwording en de juiste "tone from the top", zijn essentiële*

elementen voor een integer politiek systeem. Dit moet gelden voor alle politieke niveaus; nationaal en lokaal.

- *Op het gebied van **partijfinanciering** ligt er momenteel een wet die donaties van buiten de EU verbiedt en meer transparantie eist op het gebied van politieke donaties. Het is belangrijk dat deze wet zo snel mogelijk wordt doorgevoerd.*
- *Met betrekking tot het **lobbyregister** loopt Nederland ver achter. De Europese Commissie en andere lidstaten van de EU hanteren vele malen hogere standaarden dan Nederland, waar momenteel nauwelijks een verplichting bestaat om beïnvloeding door belangenbehartigers te registreren. Daarom moeten bewindspersonen en Kamerleden kenbaar maken met wie zij in gesprek gaan en waarover. Ook moet deze informatie helder en toegankelijk zijn voor het publiek. Het Ierse model is hiervoor een voorbeeld van best practice.*
- *De Tweede Kamer heeft al gevraagd om een heldere **lobbyparagraaf**; deze motie moet terstond worden uitgevoerd.*
- *Het is mooi dat er eindelijk wetgeving komt om de **politieke draaideur** aan te pakken, deze wet moet heldere normen bevatten en consequent gehandhaafd worden.*

2. Reset de positie van Nederland in de financiële wereld; anti-witwassen, belastingontduiking en aanpak buitenlandse omkoping.

Nederland is een zwaargewicht in de financiële wereld en moet zich beraden op de kosten en baten in geld en reputatie van de huidige praktijken in en door Nederland. De wereld verandert: de tolerantie voor crimineel gedrag zoals witwassen, belastingontduiking en buitenlandse omkoping is sterk afgenomen. De nu demissionaire regering maakt positieve geluiden maar de nieuwe regering zal het echte verschil moeten gaan maken. Concreet betekent dit:

*Een versterking van de huidige regelgeving rondom het UBO-register. Echte openbaarheid en toegankelijkheid van het **UBO-register** is belangrijk om Nederland af te helpen van zijn kwalijke reputatie als belastingparadijs en facilitator van witwassen. TI-NL verzoekt de regering:*

- *Openbaarheid en toegankelijkheid van het Nederlandse UBO register te bewerkstelligen, zonder financiële of andere barrières;*
- *Een mechanisme op te zetten om de juistheid van UBO-gegevens te verifiëren,*
- *UBO-transparantie ook te vereisen van buitenlandse bedrijven die investeringen in Nederland doen;*
- *De UBO-wetgeving te baseren op de aanbevelingen van de Open Government Partnership's Beneficial Ownership Leadership Group;*
- *Sancties toe te passen in geval van niet-naleving van de UBO-regels;*
- *In internationaal verband aan de slag te gaan en de UBO-regels te stroomlijnen volgens de internationaal hoogst beschikbare norm in Europees en FATF verband.*

Grensoverschrijdende corruptie door Nederlandse bedrijven lijkt onvoldoende aandacht te krijgen. Met name de handhaving schiet tekort, zo blijkt uit onderzoek van Transparency International. De neveneffecten van grensoverschrijdende corruptie zijn aanzienlijk: geldstromen kunnen terrorisme financieren, zorgen dat de schatkist inkomsten misloopt, criminaliteit faciliteren en onze rechtsstaat en het vertrouwen in de politiek ondermijnen. Het Plan van Aanpak Witwassen en enkele fiscale maatregelen van de vorige regering zijn een begin. Concreet ziet TI-NL de volgende verbeterpunten:

Adequaat toezicht, voldoende sanctiemiddelen en intensieve handhaving zijn noodzakelijke voorwaarden voor succes. Wij vragen om:

- *Verbetering van het toezicht op de uitvoering van de huidige Wwft en actieve steun voor verzwaarde Europese anti-witwasregels,*
- *Voldoende, structurele, investeringen in de capaciteiten van financiële inlichtingen- en uitvoeringsdiensten, waaronder de FIU, politie en justitie,*
- *Herziening en waar nodig versterking van de sanctie instrumenten van toezichthouders zoals DNB.*
- *Aanmoedigen van alle poortwachters om hun rol serieus te nemen, met inbedding in de interne 'cultuur' en zonder afhankelijkheid van 'tick the box' lijstjes,*
- *Inzetten op verbetering van risico-analyse methoden bij poortwachters,*
- *Investeren in het gebruik van technologie bij de bestrijding van financiële criminaliteit*
- *Ontmoedigingen van internationale agressieve belastingplanning. Voorbeelden zijn de G7 initiatieven, die opgevolgd werden bij de G20. Maar ook binnen de EU zijn er welkome initiatieven, evenals in Nederland die van staatssecretarissen Snel en Vijlbrief en recentelijk minister Hoekstra met betrekking tot bronheffingen, doorstromers en een herbezinning op de rol van trustbedrijven in Nederland. Door voortvarende nationale actie en door internationaal mede het voortouw te nemen bij hervormingen van fiscale regels zal een eerlijker en internationaal 'level playing field' ontstaan en zullen grote bedrijven hun 'fair share' aan belastingen voldoen. Dat zal de reputatie van Nederland in de wereld ondersteunen.*

“Asset recovery”. Nederland zit op vele miljoenen die voortgekomen zijn uit veroordelingen door de Nederlandse rechter betreffende illegale geldstromen door Nederland, zoals bijvoorbeeld in de VimpelCom zaak (schikkingen 397mln\$, Oezbekisten). Deze *stolen assets* moeten niet in de Nederlandse schatkist verdwijnen maar terug naar de slachtoffers van deze corruptie. Er zijn methodes om dit te realiseren zonder dat deze gelden wederom bij corrupte leiders terecht komt. Een mooi recent voorbeeld waren de gelden van dictator Obiang van Equatoriaal-Guinea, waarmee met in de VS via de WHO de volledige bevolking kon worden gevaccineerd. In deze Covid periode zou Nederland dit voorbeeld snel kunnen volgen.

- *Nederland zet zich in voor **Asset Recovery** bij corrupte geldstromen en draagt er zorg voor om de schade bij de corruptieslachtoffers te herstellen.*

3. Klokkenuidersbescherming

Een veilige meldcultuur op de werkvloer is essentieel om fraude, corruptie, onveiligheid en andere misstanden aan het licht te brengen. Ruim 40% van alle misstanden wordt door klokkenluiders naar buiten gebracht. Helaas heeft Nederland nog een lange weg te gaan met betrekking tot de **bescherming van klokkenluiders**. De slepende zaak rondom één van de eerste klokkenluiders van Nederland, Frits Veerman, staat symbool voor de gebrekkige bescherming van melders in ons land.

Het initiatief tot de Wet Huis voor klokkenluiders (Wet Hvk) is destijds genomen om bonafide melders van misstanden de nodige bescherming te geven: gevallen als die van Paul Schaap (Kernfysische Dienst) en Fred Spijkers (Defensie) moesten voortaan worden voorkomen. Tijdens de behandeling van het Wetsvoorstel verschoof het zwaartepunt echter gaandeweg van bescherming van de klokkenluider naar het oplossen van misstanden. Dat doet geen recht aan de realiteit. Júíst een

goede bescherming van melders is een absolute voorwaarde om zonder angst voor repercussies melding te doen van mogelijke misstanden.

Gelukkig heeft de EU in 2019 een baanbrekende richtlijn aangenomen om klokkenluiders in heel Europa te beschermen. Dit is voor Nederland dé uitgelezen kans om de huidige hiaten en tekortkomingen in de Wet Huis voor klokkenluiders te repareren.

TI-NL heeft met onder meer de Stichting van de Arbeid bepleit de herziening van de Wet in verband met de evaluatie vóór of tenminste gelijktijdig met de implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn te laten plaatsvinden. De Minister van Binnenlandse Zaken heeft helaas anders besloten, omdat dit niet mogelijk zou zijn in verband met de invoeringstermijn van de EU-richtlijn. Volgens haar plannen zouden we nu dus eerst een Implementatiewet krijgen en daarna een Evaluatiewet. Niet alleen is die volgorde onlogisch onder de gegeven omstandigheden, haar argument van de termijn voor de implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn is ronduit zwak. Nederland is namelijk gemiddeld zo'n 12 maanden te laat met het omzetten van richtlijnen in nationale wetgeving, terwijl ons land in het onderhavige implementatieproces juist verder is dan veel andere EU-landen.

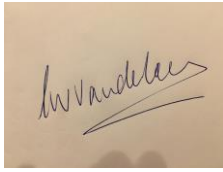
Met het Implementatiewetsvoorstel heeft de Minister gekozen voor een minimale en tegelijkertijd onnodig complexe implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn. Zo kiest de Minister er bijvoorbeeld voor om naast de al bestaande beperkende definitie van een misstand, een definitie van een inbreuk op het Unierecht te introduceren. Voor het extern melden van informatie over een inbreuk op het Unierecht wordt een gescheiden meldsysteem in het leven geroepen. Maar hoe moet een klokkenluider weten of de misstand een inbreuk is op Europees recht of niet? Bovendien kan een situatie zowel een misstand als een inbreuk op Unierecht zijn. De keuze voor verschillende definities creëert vooral rechtsonzekerheid voor de klokkenluider, maar ook voor de werkgever. Onduidelijke wetgeving en complexe meldprocedures verhogen slechts de drempel om te melden, en zullen vooral teleurstelling en frustratie als gevolg hebben.

In één van de overwegingen van de EU-klokkenluidersrichtlijn staat: "Alle informatie over meldingen moet transparant, eenvoudig te begrijpen en betrouwbaar zijn, teneinde melding te bevorderen en niet te ontmoedigen". Het Implementatievoorstel voldoet hier geenszins aan. Gevreesd moet worden dat klokkenluiders zich door de Nederlandse wet niet beter beschermd zullen voelen en het melden van misstanden dus niet zal worden bevorderd. Dit kan als volgt worden voorkomen:

- *Neem bij het Implementatiewetsvoorstel ook de resultaten van de evaluatie van de Wet Huis voor klokkenluiders mee,*
- *Implementeer de EU- Richtlijn op een heldere manier en vereenvoudig het wetsvoorstel ingrijpend,*
- *Dit betekent onder meer het samensmelten van de al bestaande definitie van een misstand en een inbreuk op het Unierecht, alsmede*
- *Kiezen voor één extern meldkanaal met gelijke eisen en procedures.*

We vertrouwen erop u voldoende te hebben geïnformeerd en we hopen dat u bereid bent de door ons genoemde punten in gedachte te houden bij het doen van beloften tijdens de Summit for Democracy. Uiteraard staan wij tot uw beschikking als u vragen heeft of nadere toelichting wenst.

Hoogachtend,

A square image showing a handwritten signature in dark ink on a light-colored background. The signature is written in a cursive style and appears to read 'L. van der Laan'. There is a horizontal line drawn below the signature.

Lousewies van der Laan

Directeur Transparency International Nederland